

3.

ΠΡΟΛΗΨΗ - ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

3. ΠΡΟΛΗΨΗ – ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

3.1 ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΝΕΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Κατά τη διάρκεια του 2010, στο πλαίσιο της συνεργασίας του ΟΚΑΝΑ με το Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων (εφεξής Υπουργείο Παιδείας), δημοσιεύθηκε υπουργική απόφαση όπου καθορίζεται το πλαίσιο συνεργασίας του Υπουργείου

Παιδείας με τα Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας (εφεξής Κέντρα Πρόληψης)¹ σε θέματα πρόληψης των εξαρτήσεων και προαγωγής της ψυχικής υγείας (ΦΕΚ Β/434/17.3.2011, αρ. απόφ. 24146/Γ7). Η απόφαση αυτή αναμένεται να συμβάλει στη συστηματική υλοποίηση δράσεων πρόληψης της ουσιοεξάρτησης και ευρύτερα της αγωγής υγείας στο μαθητικό πληθυσμό (<http://www.okana.gr>).

¹ Στο Κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται στοιχεία από τα Κέντρα Πρόληψης για τις παρεμβάσεις πρόληψης για τη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, που υλοποιήθηκαν το 2010. Για τις παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης που επικεντρώθηκαν σε θέματα χρήσης οινόπνευματων βλ. Κεφάλαιο 11, Ενότητα 11.3, ενώ για περισσότερες πληροφορίες για τις δράσεις και το έργο των Κέντρων Πρόληψης κατά τη διάρκεια του 2010 βλ. την έκδοση του ΕΚΤΕΠΝ, Τα 71 Κέντρα Πρόληψης ΟΚΑΝΑ / Τοπικής Αυτοδιοίκησης 2010, ΕΚΤΕΠΝ 2011).

ΦΟΡΕΙΣ ΠΟΥ ΥΛΟΠΟΙΟΥΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η πρόληψη της ουσιοεξάρτησης στην Ελλάδα υλοποιείται κυρίως από το πανελλαδικό δίκτυο των 71 Κέντρων Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας, το οποίο λειτουργεί στο πλαίσιο της συνεργασίας του ΟΚΑΝΑ με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τοπικούς φορείς. Παρεμβάσεις πρόληψης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών υλοποιούνται επίσης από το Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, κατά κύριο λόγο μέσω της υλοποίησης των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας. Επιπλέον, παρεμβάσεις πρόληψης πραγματοποιούν και άλλοι φορείς από το χώρο των εξαρτήσεων, της υγείας κτλ., οι οποίοι μεταξύ άλλων δραστηριοποιούνται και στον τομέα της πρόληψης της ουσιοεξάρτησης. Στους φορείς αυτούς συμπεριλαμβάνονται τρεις μη κυβερνητικοί φορείς (ΚΕΘΕΑ, Ελληνι-

κό Κέντρο Διαπολιτισμικής Ψυχιατρικής και Περίθαλψης και Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός), δύο κρατικοί φορείς (Μονάδα Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ του ΨΝΑ και Πρόγραμμα Εναλλακτικής Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων του ΑΡΓΩ του ΨΝΘ), μία εθελοντική οργάνωση (Κίνηση ΠΡΟΤΑΣΗ για έναν άλλο τρόπο ζωής) και δύο φορείς της Εκκλησίας (Ίδρυμα Ψυχοκοινωνικής Αγωγής και Στήριξης ΔΙΑΚΟΝΙΑ της Αρχιεπισκοπής Αθηνών και Οργανισμός Προαγωγής της Υγείας ΑΓΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ ΚΡΙΜΑΙΑΣ της Ιεράς Μητροπόλεως Αιτωλίας και Ακαρνανίας).

Όλα τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και οι άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης της ουσιοεξάρτησης, παρουσιάζονται ανά περιφέρεια στο Παράρτημα Ι.

Επιπλέον, το 2010 ο ΟΚΑΝΑ συνεργάστηκε με το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας στο πλαίσιο της κοινής δράσης σε θέματα εξαρτήσεων στις Ένοπλες Δυνάμεις και στις αρχές του 2011 ανακοινώθηκε το σχετικό Μνημόνιο Συναντίληψης και Συνεργασίας μεταξύ Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Στα μέσα του 2011 δημοσιεύθηκε, σε συνέχεια της ψήφισής του από τη Βουλή, ο νόμος 3966/2011, ο οποίος περιλαμβάνει άρθρο σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Κέντρων Πρόληψης (ΦΕΚ Α' 118/24.5.2011, νόμος 3966/2011, άρθρο 58). Σύμφωνα με το συγκεκριμένο άρθρο, τα επονομαζόμενα τότε Κέντρα Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών επεκτείνουν τις δράσεις τους, πέραν της πρόληψης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, στην πρόληψη των εξαρτήσεων και την προαγωγή της ψυχοκοινωνικής υγείας και μετονομάζονται σε Κέντρα Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας. Παράλληλα, αναφέρεται το πλαίσιο λειτουργίας των Κέντρων αυτών, τα οποία έχουν συστήσει ή συστήνουν οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) Α' και Β' βαθμού και συμβάλλουν

στην υλοποίηση και στην επίτευξη των ιδρυτικών σκοπών του ΟΚΑΝΑ όσον αφορά την πρόληψη των εξαρτήσεων και την προαγωγή της ψυχοκοινωνικής υγείας. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το συγκεκριμένο άρθρο βλ. Κεφάλαιο 1: Εθνική Στρατηγική και Νομοθεσία για τα Ναρκωτικά.

Τα 71 Κέντρα Πρόληψης που λειτουργούν μέχρι και σήμερα (Σεπτέμβριος 2011) καλύπτουν τις 13 περιφέρειες και τους 49 από τους 51 νομούς της χώρας. Το 2010 λειτούργησε το Παράρτημα του Κέντρου Πρόληψης και Αγωγής Υγείας του Νομού Σάμου ΦΑΡΟΣ στην Ικαρία, ενώ ο ΟΚΑΝΑ προέβη στην ανανέωση των τριετών προγραμματισμών για τη συνέχιση της λειτουργίας 38 Κέντρων Πρόληψης, ενώ σύμφωνα με τον ΟΚΑΝΑ ξεκίνησαν οι διαδικασίες για τη δημιουργία δύο νέων Κέντρων Πρόληψης στους Νομούς Δράμας και Λασιθίου.

Το ΚΕΘΕΑ κατά τη διάρκεια του 2010 δημιούργησε το Κέντρο Κοινωνικής Παρέμβασης στα Εξάρχεια στο πλαίσιο της ανταπόκρισης στις ανάγκες των νέων που ζουν στο κέντρο της Αθήνας και αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού, παραβατικότητας και χρήσης ουσιών (ΚΕΘΕΑ 2011).

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΕΚΤΕΠΝ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Η συλλογή και η δημοσιοποίηση συγκρίσιμων στοιχείων σχετικά με τις παρεμβάσεις πρόληψης που υλοποιούνται στην Ελλάδα αποτελούν βασικές δραστηριότητες του ΕΚΤΕΠΝ. Για το σκοπό αυτό το ΕΚΤΕΠΝ χρησιμοποιεί από το 2002 ερωτηματολόγια που αποστέλλονται σε ετήσια βάση στα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και σε φορείς που υλοποιούν παρεμβάσεις πρόληψης. Τα ερωτηματολόγια αυτά έχουν σχεδιαστεί από το ΕΚΤΕΠΝ με βάση δείκτες που έχουν καθοριστεί σε ευρωπαϊκό επίπεδο από το Ευρωπαϊκό Κέντρο και από ομάδες εμπειρογνομόνων (με τη συμμετοχή του ΕΚΤΕΠΝ).

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στον παρόν Κεφάλαιο προέρχονται κατά κύριο λόγο από την ανάλυση και την επεξεργασία των στοιχείων που απέστειλαν στο ΕΚΤΕΠΝ 70 από τα 71 Κέντρα Πρόληψης, καθώς και 5 φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης.

Εκτός από τα ερωτηματολόγια πρόληψης, το ΕΚΤΕΠΝ συλλέγει πληροφορίες από τον ΟΚΑΝΑ (σχετικά με τις νέες εξελίξεις στο χώρο της πρόληψης σε εθνικό επίπεδο), από το Υπουργείο Παιδείας (σχετικά με την πρόληψη στη σχολική κοινότητα), καθώς και από φορείς που λειτουργούν τηλεφωνικές γραμμές (Μονάδα Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ του ΨΝΑ, ΟΚΑΝΑ και ΚΕΘΕΑ).

3.2 ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Οι καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης στοχεύουν στο νεανικό πληθυσμό.

Υλοποιούνται είτε άμεσα σε παιδιά και νέους /-ες (π.χ. μαθητές, στρατευμένους) είτε σε άλλες ομάδες (π.χ. εκπαιδευτικούς, γονείς) που έρχονται σε επαφή με νέους.

Στόχος είναι η αποφυγή ή η αναβολή της έναρξης της χρήσης ουσιών με την

παροχή των απαραίτητων γνώσεων και δεξιοτήτων. Πρόκειται για παρεμβάσεις ευρείας κλίμακας, που πραγματοποιούνται χωρίς προηγουμένως να έχει γίνει έλεγχος για τη συμπεριφορά και το βαθμό επικινδυνότητας των συμμετεχόντων όσον αφορά τη χρήση ουσιών. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με βασικές έννοιες στον τομέα της πρόληψης της ουσιοεξάρτησης βλ. *Εγχειρίδιο για την Πρόληψη της Ουσιοεξάρτησης: Κατευθυντήριες Γραμμές και Σχεδιασμός Παρεμβάσεων* (ΕΚΤΕΠΝ 2011).

Η ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΟΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης για το μαθητικό πληθυσμό υλοποιούνται σχεδόν σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες, αλλά με διαφορές τόσο στο επίπεδο κάλυψης όσο και στο περιεχόμενό τους (Ευρωπαϊκό Κέντρο 2010). Σημαντικό είναι ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται αλλαγές στην υιοθέτηση περισσότερο υποσχόμενων προσεγγίσεων (π.χ. εφαρμογή εκπαιδευτικών υλικών / προγραμμάτων δεξιοτήτων ζωής, εξειδικευμένες παρεμβάσεις για αγόρια) σε σχέση με προσεγγίσεις για τις οποίες υπάρχουν στοιχεία αναποτελεσματικότητας (π.χ. αποκλειστική παροχή πληροφόρησης) (Ευρωπαϊκό Κέντρο 2011), ενώ παράλληλα η ανάγκη βελτίωσης καθολικών παρεμβάσεων πρόληψης στους μαθητές αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο (Ευρωπαϊκό Κέντρο 2010). Ωστόσο, παρεμβάσεις που δεν έχουν δείξει στοιχεία αποτελεσματικότητας (π.χ. ενημερωτικές επισκέψεις σε σχολεία από ειδικούς, αστυνομικούς κτλ.) συνεχίζουν να πληθαίνουν σε κάποιες χώρες (Ευρωπαϊκό Κέντρο 2011).

3.2.1 ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΣΤΗ ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Η υλοποίηση παρεμβάσεων πρόληψης στη σχολική κοινότητα αποτελεί πάγια προτεραιότητα της πρόληψης στην Ελλάδα, τόσο σε επίπεδο χάραξης πολιτικής όσο και σε επίπεδο δράσης των Κέντρων Πρόληψης, καθώς και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης.

Παρεμβάσεις πρόληψης σε βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς

Η δράση των Κέντρων Πρόληψης, καθώς και των άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, σε αυτή τη βαθμίδα περιλαμβάνει κυρίως την υλοποίηση σεμιναρίων για παιδαγωγούς με κυριότερο στόχο την ενίσχυση του παιδαγωγικού τους ρόλου, καθώς και την ενημέρωση και ευαισθητοποίησή τους στα βασικά αναπτυξιακά χαρακτηριστικά της προσχολικής ηλικίας και στην έννοια της πρόληψης και του ρόλου των

παιδαγωγών σε αυτήν. Κατά τη διάρκεια του 2010 πραγματοποιήθηκαν εκπαιδευτικά σεμινάρια, όπου συμμετείχαν 90 παιδαγωγοί από 30 βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς.

Παρεμβάσεις πρόληψης σε μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Η πρόληψη σε μαθητές της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης περιλαμβάνει παρεμβάσεις οι οποίες είτε υλοποιούνται στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας είτε σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τα Κέντρα Πρόληψης καθώς και από άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, σε συνεργασία με σχολεία της περιοχής τους.

Συγκεντρωτικά στοιχεία για την εφαρμογή παρεμβάσεων πρόληψης σε μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κατά το σχολικό έτος 2009-2010 παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.1. Συγκεκριμένα, σε παρεμβάσεις πρόληψης της ουσιοεξάρτησης το συγκεκριμένο σχολικό έτος συμμετείχαν συνολικά 7.802 μαθητές από 317 σχολεία Πρωτοβάθμιας και 15.877 μαθητές από 4WW08 σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Σε σχέση με το συνολικό σχολικό πληθυσμό της χώρας, κατά το σχολικό έτος 2009-2010 ένα μικρό μόνο ποσοστό σχολείων, εκπαιδευτικών και μαθητών δραστηριοποιήθηκαν στο χώρο της πρόληψης (είτε στο πλαίσιο της υλοποίησης των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας είτε εκτός Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας). Συγκεκριμένα, στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση κατά το σχολικό έτος 2009-2010, το 2,7% των σχολείων, το 0,3% των εκπαιδευτικών και το 1% των μαθητών της χώρας συμμετείχαν σε παρεμβάσεις πρόληψης για τη χρήση ναρκω-

τικών. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ήταν 10,2%, 0,2% και 2,3% (Πίνακας 3.1).

Σε σχέση με το προηγούμενο σχολικό έτος (2008-2009), κατά το σχολικό έτος 2009-2010 παρατηρήθηκε μικρή αύξηση στην εφαρμογή παρεμβάσεων πρόληψης της χρήσης ναρκωτικών στα σχολεία της χώρας, αφού το σχολικό έτος 2008-2009, από το συνολικό σχολικό πληθυσμό, το 2,2% των σχολείων, το 0,2% των εκπαιδευτικών και το 0,9% των μαθητών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης της χώρας συμμετείχαν σε παρεμβάσεις, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ήταν 8,7%, 0,2% και 2% (ΕΚΤΕΠΝ 2010). Ωστόσο, τα δύο τελευταία σχολικά έτη (2008-2009 και 2009-2010) φαίνεται ότι υπάρχει μειωμένη συμμετοχή της σχολικής κοινότητας στην πρόληψη σε σχέση με τα προηγούμενα σχολικά έτη, αφού, για παράδειγμα, το σχολικό έτος 2005-2006 στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, από το συνολικό σχολικό πληθυσμό, το 6,3% των σχολείων, το 1% των εκπαιδευτικών και το 2,2% των μαθητών συμμετείχαν σε παρεμβάσεις πρόληψης, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ήταν 23,3%, 1% και 3,5% (ΕΚΤΕΠΝ 2008).

Πίνακας 3.1: Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης σε μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης κατά το σχολικό έτος 2009-2010

	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση			Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση		
	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός εκπαιδευ- τικών	Αριθμός μαθητών	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός εκπαιδευ- τικών	Αριθμός μαθητών
Παρεμβάσεις στο πλαίσιο του θεσμού των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας (Στοιχεία: Υπουργείο Παιδείας)	204	204	4.935	209	216	4.442
Παρεμβάσεις εκτός πλαισίου Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας (Στοιχεία: Κέντρα Πρόληψης και άλλοι φορείς)	113	-	2.867	187	-	10.995
Παρεμβάσεις σε σχολεία (ΤΕΕ, ΕΠΑΣ) ΟΑΕΔ και άλλων Υπουργείων, πλην του Υπουργείου Παιδείας (Στοιχεία: Κέντρα Πρόληψης και άλλοι φορείς)	-	-	-	12	-	440
Σύνολο	317	204	7.802	408	216	15.877
Σχολικός πληθυσμός (ΕΛ.ΣΤΑΤ. 2010)	11.563	77.756	791.314	3.989	88.455	694.950
Ποσοστό υλοποίησης καθολικών παρεμβάσεων πρόληψης (σύνολο) σε σχέση με το συνολικό σχολικό πληθυσμό της χώρας	2,7%	0,3%	1%	10,2%	0,2%	2,3%

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011

Επιπλέον, το 2010 δημιουργήθηκαν από Κέντρα Πρόληψης τρία νέα εκπαιδευτικά υλικά για την εφαρμογή παρεμβάσεων πρόληψης σε παιδιά και εφήβους. Συγκεκριμένα, τα Κέντρα Πρόληψης της Εξάρτησης και Αγωγής Υγείας του Δήμου Αθηναίων ΑΘΗΝΑ ΥΓΕΙΑ δημιούργησαν το εκπαιδευτικό υλικό για παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, *Παραμύθι χωρίς όνομα*, το Κέντρο Πρό-

ληψης Νομού Γρεβενών ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ το εκπαιδευτικό υλικό *Το μαγικό νησί* για εφαρμογή παρεμβάσεων στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση και το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Κηφισιάς ΠΡΟΝΟΗ το εκπαιδευτικό υλικό για παρεμβάσεις σε μαθητές Α΄ τάξης του δημοτικού, *Ένα παραμύθι για την πρόληψη*.

ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΓΩΓΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥΣ

Η υλοποίηση των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας ξεκίνησε στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση κατά το σχολικό έτος 2000-2001 και επεκτάθηκε στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση το 2001-2002. Εκτός από την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών, τα Προγράμματα Αγωγής Υγείας περιλαμβάνουν ένα ευρύ φάσμα θεματολογίας, όπως για παράδειγμα διατροφή, διαφυλικές σχέσεις, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, διαπροσωπικές σχέσεις / ψυχική υγεία κτλ. Η διάρκεια κάθε Προγράμματος μπορεί να είναι από δύο έως έξι μήνες, ενώ η συχνότητα υλοποίησής τους είναι κατά κύριο λόγο μία ή δύο διδακτικές ώρες σε εβδομαδιαία βάση. Τα Προγράμματα υλοποιούνται από εκπαιδευτικούς σε εθελοντική βάση και εκτός ωρολογίου προγράμματος στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, ενώ

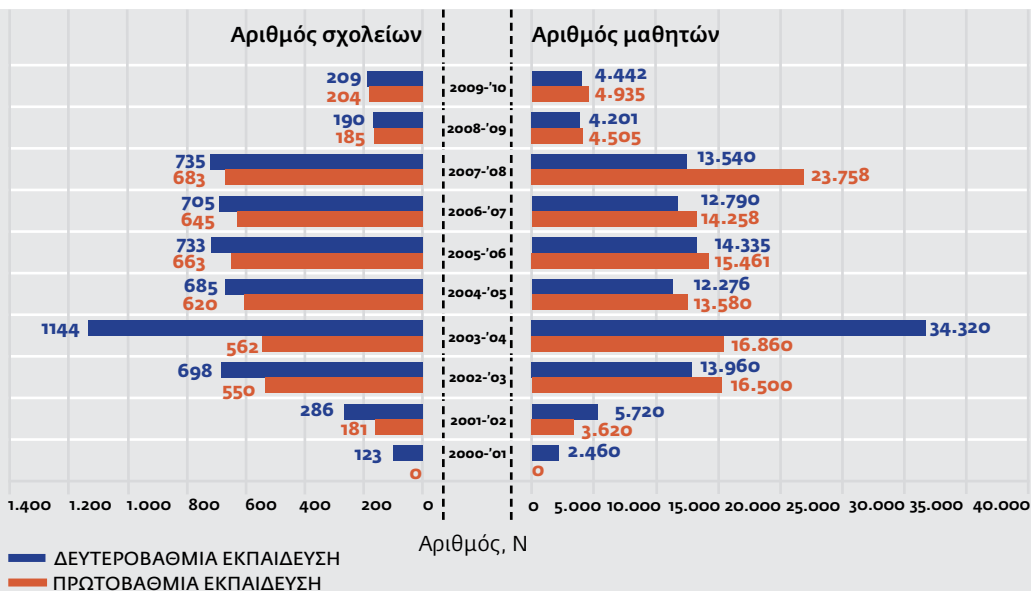
στην Πρωτοβάθμια πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης ή εντάσσονται στις δραστηριότητες της απογευματινής ζώνης του Ολοήμερου Σχολείου. Κάθε εκπαιδευτικός που επιλέγει να υλοποιήσει ένα Πρόγραμμα Αγωγής Υγείας υποβάλλει το σχεδιασμό που έχει καταρτίσει σε συνεργασία με τον υπεύθυνο Αγωγής Υγείας της τοπικής Διεύθυνσης Εκπαίδευσης στο αρμόδιο Τμήμα του Υπουργείου Παιδείας προς έγκριση. Επίσης, σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας, η υλοποίηση των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών βασίζεται στην εφαρμογή εκπαιδευτικών υλικών / προγραμμάτων για παρεμβάσεις πρόληψης (βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2010). Για αναλυτική περιγραφή του θεσμού των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2009.

Παρεμβάσεις στο πλαίσιο της υλοποίησης των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας

Όσον αφορά αναλυτικά στοιχεία για τα Προγράμματα Αγωγής Υγείας με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών που υλοποιήθηκαν κατά το σχολικό έτος 2009-2010,

στα Προγράμματα αυτά συμμετείχαν συνολικά 4.935 μαθητές και 204 εκπαιδευτικοί από 204 σχολεία Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, ενώ στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση συμμετείχαν 4.442 μαθητές και 216 εκπαιδευτικοί από 209 σχολεία της βαθμίδας αυτής (Πίνακας 3.1).

ΓΡΑΦΗΜΑ 3.1: Αριθμός σχολικών μονάδων και αριθμός μαθητών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που συμμετείχαν σε Προγράμματα Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών κατά τα σχολικά έτη 2000-2001 έως και 2009-2010

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011 (Στοιχεία: Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων)

Σε σχέση με το προηγούμενο σχολικό έτος (2008-2009) η εφαρμογή Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών κατά το σχολικό έτος 2009-2010 παρέμεινε στα ίδια περίπου επίπεδα, με με αυξητική τάση. Ωστόσο πρέπει να σημειωθεί η μειωμένη εφαρμογή Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας τα δύο τελευταία σχολικά έτη (2008-2009 και 2009-2010) (Γράφημα 3.1), λόγω του ότι την περίοδο αυτή δεν υλοποιήθηκαν Προγράμματα με χρηματοδότηση από ευρωπαϊκούς πόρους, όπως υλοποιούνταν όλα τα προηγούμενα χρόνια. Έτσι, όπως αναφέρεται και στην προηγούμενη Ετήσια Έκθεση του ΕΚΤΕΠΝ (2010), η μη στήριξη των Προγραμμάτων μέσω της υλοποίησης ευρωπαϊκών προγραμμάτων και χρηματοδοτήσεων είχε ως αποτέλεσμα την πολύ μικρή συμμετοχή της σχολικής κοινότητας σε Προγράμματα Αγωγής

Υγείας με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών.

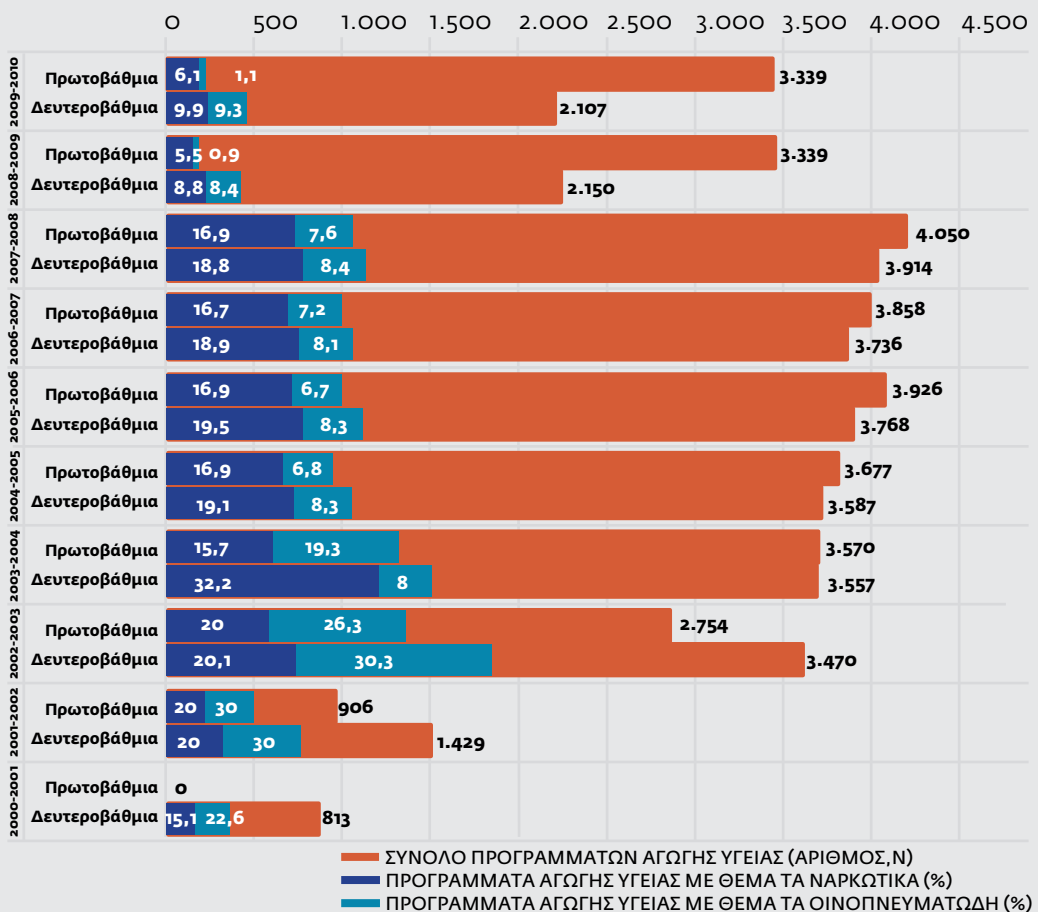
Η μειωμένη συμμετοχή της σχολικής κοινότητας σε Προγράμματα Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας δεν εμφανίζεται μόνο στα Προγράμματα με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών. Όπως φαίνεται και στο Γράφημα 3.2, το σχολικό έτος 2009-2010 παρατηρήθηκε περαιτέρω μείωση στο σύνολο των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας σε σχέση με το σχολικό έτος (2008-2009) λόγω της μη στήριξής τους από ευρωπαϊκούς πόρους.

Όπως και το προηγούμενο σχολικό έτος, το σχολικό έτος 2009-2010 η εφαρμογή Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών σε σύγκριση με το συνολικό επίπεδο εφαρμογής Προγραμ-

μάτων Αγωγής Υγείας παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, αφού από το σύνολο των σχολείων που υλοποίησαν Προγράμματα Αγωγής Υγείας, το 6,1% των σχολείων της Πρωτοβάθμιας και το 9,9% της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης υλοποίησαν Προγράμματα με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών. Ωστόσο το 2009-2010 παρατηρήθηκε αυξητική τάση στα

Προγράμματα Αγωγής Υγείας με θέμα την πρόληψη της χρήσης ναρκωτικών συγκριτικά με το σχολικό έτος 2008-2009, όπου τα αντίστοιχα ποσοστά ήταν 5,5% και 9%. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι τα αντίστοιχα ποσοστά το σχολικό έτος 2007-2008 ήταν 16,9% και 18,8% και το σχολικό έτος 2006-2007 ήταν 16,7% και 18,9% (ΕΚΤΕΠΝ 2009).

ΓΡΑΦΗΜΑ 3.2: Συνολικός αριθμός σχολικών μονάδων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που συμμετείχαν σε Προγράμματα Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας, ποσοστό Προγραμμάτων για την πρόληψη των ναρκωτικών και Προγραμμάτων για την πρόληψη της χρήσης οινόπνευματων (2000-2001 έως και 2009-2010)

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011 (Στοιχεία: Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων)

Παρεμβάσεις Κέντρων Πρόληψης και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης

Τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, υλοποιούν παρεμβάσεις σε μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ύστερα από συνεργασία με τα σχολεία της περιοχής τους. Στις παρεμβάσεις συμμετέχουν οι μαθητές προαιρετικά, ενώ οι συναντήσεις πραγματοποιούνται εντός ή εκτός του βασικού ωρολογίου προγράμματος, ενώ στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση πραγματοποιούνται συνήθως στο πλαίσιο της Ευέλικτης Ζώνης.

Σε αρκετές περιπτώσεις οι παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης, καθώς και άλλων φορέων, σε μαθητές Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εντάσσονται στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της ενίσχυσης των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, πέρα από την εκπαίδευση και την υποστήριξη των εκπαιδευτικών που προτίθενται να υλοποιήσουν ή υλοποιούν Προγράμματα (βλ. επόμενη Ενότητα: Εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης), τα σχολεία συνεργάζονται με τα κατά τόπους Κέντρα Πρόληψης, καθώς και με άλλους φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, σε επίπεδο υλοποίησης των Προγραμμάτων. Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2009-2010, σύμφωνα με τα στοιχεία των Κέντρων Πρόληψης, καθώς και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, σε παρεμβάσεις που υλοποίησαν και εντάχθηκαν στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας συμμετείχαν 2.998 μαθητές από 95 σχολεία Πρωτοβάθμιας και 2.586 μαθητές από

60 σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Οι παρεμβάσεις αυτές αφορούν είτε βραχείες ενημερωτικές συναντήσεις είτε συναντήσεις βιωματικού χαρακτήρα με τους μαθητές που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα Αγωγής Υγείας, τις οποίες έχουν αναλάβει οι εκπαιδευτικοί του σχολείου.

Όσον αφορά τις παρεμβάσεις που υλοποιούνται εκτός Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας, στοιχεία για το σχολικό έτος 2009-2010 παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.1. Συγκεκριμένα, συνολικά σε παρεμβάσεις των Κέντρων Πρόληψης, καθώς και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, συμμετείχαν 2.867 μαθητές από 113 σχολεία Πρωτοβάθμιας και 10.995 μαθητές από 187 σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και 440 μαθητές από 12 σχολεία σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (π.χ. ΤΕΕ, ΕΠΑΣ) άλλων Υπουργείων εκτός του Υπουργείου Παιδείας (Πίνακας 3.1), καθώς και 97 μαθητές από 3 σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας.

Για την υλοποίηση των παρεμβάσεων πρόληψης στη σχολική κοινότητα, εκτός από τη χρήση των εκπαιδευτικών υλικών που αναφέρονται παραπάνω, αρκετά Κέντρα Πρόληψης έχουν δημιουργήσει τα δικά τους εκπαιδευτικά υλικά (βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2010).

Εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Στο πλαίσιο της ενίσχυσης των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, το Υπουργείο Παιδείας συνεργάζεται με κυβερνητικούς και μη κυβερνητικούς φορείς οι οποίοι δραστηριοποιούνται στο χώρο της πρόληψης εξαρτησιογόνων ουσιών σε επίπεδο εκπαίδευσης και υποστήριξης των εκπαιδευτικών, καθώς επίσης και στην υλοποίηση των Προγραμμά-

των. Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2009-2010, σύμφωνα με τα στοιχεία των Κέντρων Πρόληψης, καθώς και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, σε σεμινάρια και συναντήσεις που διοργάνωσαν για την υποστήριξη των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας συμμετείχαν συνολικά 1.969 εκπαιδευτικοί από 1.037 σχολεία Πρωτοβάθ-

μιας και 621 εκπαιδευτικοί από 377 σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Πίνακας 3.2). Αναλυτικά, ο αριθμός των εκπαιδευτικών (και των σχολείων) που συμμετείχαν σε εκπαιδευτικά σεμινάρια και σε συναντήσεις υποστήριξης των Προγραμμάτων που υλοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2009-2010 παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.2.

Πίνακας 3.2: Εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης το σχολικό έτος 2009-2010

	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση		Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	
	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός εκπαιδευτικών	Αριθμός σχολικών μονάδων	Αριθμός εκπαιδευτικών
Εκπαιδευτικά σεμινάρια για την υλοποίηση Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας	803	1.659	310	531
Συναντήσεις εποπτικού χαρακτήρα κατά την υλοποίηση Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας	234	310	67	90
Σύνολο σεμιναρίων και συναντήσεων για την υλοποίηση Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας	1.037	1.969	377	621
Εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις εκτός πλαισίου Αγωγής Υγείας του Υπουργείου Παιδείας	413	973	255	762
ΣΥΝΟΛΟ	1.450	2.942	632	1.383

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011

Επιπλέον, εκτός της συμμετοχής τους στην υποστήριξη των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, πραγματοποιούν εκπαιδευτικά σεμινάρια και υποστηρικτικές συναντήσεις για εκπαιδευτικούς με στόχο την ενημέρωση και την ευαισθητοποίησή τους σε θέματα πρόληψης και σε σχέση με το ρόλο του σχολείου και του εκπαιδευτικού στην πρόληψη, αλλά και την ενίσχυση του παιδαγωγικού τους ρόλου, έτσι ώστε οι αρχές της πρόληψης να ενσωματωθούν στη σχολική ζωή.

Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους 2009-2010 συμμετείχαν εννιακόσιοι εβδομήντα τρεις (973) εκπαιδευτικοί από 413 σχολεία Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και επτακόσιοι εξήντα δύο (762) εκπαιδευτικοί από 255 σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Πίνακας 3.2).

Παρεμβάσεις στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, συνεργάζονται με τα εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας και πραγματοποιούν παρεμβάσεις και στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση.

Οι παρεμβάσεις περιλαμβάνουν την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση φοιτητών σε θέματα ουσιών και εξαρτήσεων, την απομυθοποίηση στερεοτύπων και την αλλαγή υπερτιμημένων αντιλήψεων όσον αφορά τη χρήση ουσιών από συνομηλίκους, καθώς και την επεξεργασία θεμάτων που απασχολούν τους νέους αυτής της ηλικίας (π.χ. διαχείριση).

Κατά τη διάρκεια του 2010 συμμετείχαν σε παρεμβάσεις πρόληψης 259 φοιτητές.

Επιπλέον, κατά τη διάρκεια του 2010, 136 φοιτητές έκαναν την πρακτική τους άσκηση σε Κέντρα Πρόληψης.

3.2.2 ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Εκτός από τη σχολική κοινότητα, οι γονείς αποτελούν τη βασικότερη ομάδα-στόχος για τις παρεμβάσεις πρόληψης στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό, τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, σχεδιάζουν και υλοποιούν δύο τύπου παρεμβάσεις.

- **Παρεμβάσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης:** Βραχείες, ανοιχτές μεμονωμένες συναντήσεις ή κύκλοι συναντήσεων για γονείς σε θέματα πρόληψης, ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης και διαπαιδαγώγησης των παιδιών.

- **Παρεμβάσεις εκπαίδευσης (ομάδες/σχολές γονέων):** Ομάδες (με μέγιστο αριθμό συμμετεχόντων τα 15 άτομα) βιωματικού συνήθως χαρακτήρα με κυριότερους στόχους τη βελτίωση της επικοινωνίας στην οικογένεια και την υποστήριξη των γονέων στο ρόλο τους. Οι παρεμβάσεις περιλαμβάνουν προκαθορισμένο αριθμό συναντήσεων, ενώ σε αρκετές περιπτώσεις προβλέπεται η σύνθεση των ομάδων ανάλογα με τις ηλικιακές ανάγκες των παιδιών (γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας, σχολικής και εφηβικής ηλικίας) και αντίστοιχα η επεξεργασία εξειδικευμένων θεμάτων.

Επίσης, αρκετές παρεμβάσεις περιλαμβάνουν την εφαρμογή εκπαιδευτικών υλικών / προγραμμάτων που έχουν δημιουργηθεί για παρεμβάσεις σε γονείς (βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2010), ενώ μετά την ολοκλήρωση ενός πρώτου κύκλου συναντήσεων δίνεται η δυνα-

τότητα σε όσους γονείς ενδιαφέρονται να συνεχίσουν σε επαναληπτικό κύκλο εκπαίδευσης (εμβάθυνσης).

Στοιχεία για τις καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης για γονείς, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν κατά τη διάρκεια του 2010, παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.3.

Πίνακας 3.3: Καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης σε γονείς κατά το έτος 2010

	Αριθμός παρεμβάσεων	Αριθμός συμμετεχόντων	Μέση διάρκεια παρέμβασης (σε μήνες)	Μέσος όρος συναντήσεων
Παρεμβάσεις ενημέρωσης / ευαισθητοποίησης (ανοιχτές συναντήσεις)	36	4.037 (149 ομάδες)	3	2
Παρεμβάσεις εκπαίδευσης (ομάδες / σχολές γονέων)	121	4.539 (317 ομάδες)	5	11

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011

Η έμφαση που δίνεται στο ρόλο της οικογένειας στην πρόληψη φαίνεται και από το μεγάλο αριθμό συμμετεχόντων στις παρεμβάσεις που πραγματοποιούνται για αυτή την ομάδα, γεγονός που ισχύει διαχρονικά στον τομέα της πρόληψης (βλ. ενδεικτικά ΕΚΤΕΠΝ 2008). Σε σχέση με το προηγούμενο έτος παρατηρείται μειωμένη συμμετοχή των γονιών σε παρεμβάσεις πρόληψης, ιδιαίτερα στις παρεμβάσεις ενημέρωσης / ευαισθητοποίησης, αφού το 2009 συμμετείχαν σε τέτοιου τύπου παρεμβάσεις 5.962 γονείς (208 ομάδες). Οι παρεμβάσεις εκπαίδευσης έμειναν στα ίδια περίπου επίπεδα σε σχέση με το 2009, με μικρή μείωση στη συμμετοχή των γονέων, αφού το προηγούμενο έτος σε παρεμβάσεις εκπαίδευσης συμμετείχαν 4.842 γονείς (342 ομάδες) (ΕΚΤΕΠΝ 2010). Σε κάθε περίπτωση, η συμμετοχή των γονέων σε παρεμβάσεις πρόληψης την τελευταία πενταε-

τία παρουσιάζει ανοδική πορεία. Ενδεικτικά αναφέρονται τα στοιχεία για το 2005, όπου είχαν πραγματοποιηθεί παρεμβάσεις ενημέρωσης / ευαισθητοποίησης με 1.943 συμμετέχοντες, ενώ σε παρεμβάσεις εκπαίδευσης συμμετείχαν 3.458 γονείς (ΕΚΤΕΠΝ 2006).

Στο 20,7% των παρεμβάσεων εκπαίδευσης που υλοποιήθηκαν το 2010 (25 από τις 121 παρεμβάσεις) συμμετείχαν γονείς (566 συνολικά) που είχαν λάβει μέρος σε ανάλογες δράσεις και στο παρελθόν, αφού ύστερα από αίτημά τους συνεχίστηκε η συμμετοχή τους σε επαναληπτικό κύκλο εκπαίδευσης. Έτσι, το 2010 συνεχίστηκαν τα αυξημένα αιτήματα των γονέων για επαναληπτικούς κύκλους των παρεμβάσεων που διοργανώνουν τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και οι άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης. Το 2009 οι επαναληπτικοί κύ-

κλοι εκπαίδευσης ήταν 31 από το σύνολο των 122 παρεμβάσεων εκπαίδευσης, δηλαδή το 25,4% του συνόλου των παρεμβάσεων εκπαίδευσης (ΕΚΤΕΠΝ 2010), ενώ το 2006 οι αντίστοιχοι αριθμοί ήταν 6 από το σύνολο των 87 παρεμβάσεων εκπαίδευσης, δηλαδή το 6,9% του συνόλου των παρεμβάσεων εκπαίδευσης (ΕΚΤΕΠΝ 2008).

Επίσης, κατά τη διάρκεια του 2010, δύο Κέντρα Πρόληψης, το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμου Αχαρνών ΔΙΕΞΟΔΟΣ και το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Πέλλας ΟΡΑΜΑ, πραγματοποίησαν παρεμβάσεις σχετικά με το ρόλο των γιαγιάδων και των παππούδων στην οικογένεια ως ενισχυτικού παράγοντα στην ανατροφή των εγγονιών τους και της συνεργασίας με τους γονείς, όπου συμμετείχαν 87 άτομα.

3.2.3 ΚΑΘΟΛΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Παρεμβάσεις εκτός σχολικού πλαισίου σε νέους

Στο πλαίσιο της συμμετοχής των νέων σε παρεμβάσεις πρόληψης, τα Κέντρα Πρόληψης,

καθώς και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, δεν περιορίζουν τη δράση τους μόνο στο χώρο του σχολείου, αλλά απευθύνονται επίσης σε παιδιά ηλικίας 4-12 ετών και σε εφήβους με παρεμβάσεις που πραγματοποιούν εκτός σχολικού πλαισίου (στο χώρο των Κέντρων / φορέων ή σε άλλα πλαίσια όπου βρίσκονται νέοι, π.χ. κατασκηνώσεις), ενώ για την υλοποίηση τέτοιων παρεμβάσεων έχουν δημιουργηθεί και χρησιμοποιούνται εκπαιδευτικά υλικά / προγράμματα (βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2010).

Στοιχεία για τις καθολικές παρεμβάσεις πρόληψης για παιδιά προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας οι οποίες πραγματοποιήθηκαν κατά το έτος 2010 παρουσιάζονται στον Πίνακα 3.4. Σε σχέση με το 2009 παρέμειναν στα ίδια περίπου επίπεδα (το 2009 τα αντίστοιχα στοιχεία για παρεμβάσεις σε παιδιά ηλικίας 4-12 ετών ήταν: 18 παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 1.075 παιδιών, ενώ για παρεμβάσεις σε εφήβους 10-18 ετών ήταν: 19 παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 706 εφήβων), κάτι που συμβαίνει και τα τελευταία χρόνια, αφού για παράδειγμα το 2005 τα αντίστοιχα στοιχεία για παρεμβάσεις σε παιδιά ηλικίας 4-12 ετών ήταν: 17 παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 965 παιδιών (42 ομάδες). Οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2005 για εφήβους ήταν 19 με τη συμμετοχή 613 ατόμων (31 ομάδες).

Πίνακας 3.4: Στοιχεία καθολικών παρεμβάσεων πρόληψης σε παιδιά προεφηβικής και εφηβικής ηλικίας κατά το έτος 2010

	Αριθμός παρεμβάσεων	Αριθμός συμμετεχόντων	Μέση διάρκεια παρέμβασης (σε μήνες)	Μέσος όρος συναντήσεων
Παρεμβάσεις σε παιδιά ηλικίας 4-12 ετών	18	1.161 (40 ομάδες)	2	9
Παρεμβάσεις σε εφήβους 10-18 ετών	18	807 (40 ομάδες)	4	10

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011

Η πλειονότητα των παρεμβάσεων αφορά τη συμμετοχή των παιδιών και των εφήβων σε ομάδες βιωματικού χαρακτήρα (20 παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 694 παιδιών και εφήβων), ενώ αρκετές παρεμβάσεις αφορούν την ανάμειξη των παιδιών σε δημιουργικές δραστηριότητες αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου (9 παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 742 παιδιών και εφήβων).

Στο πλαίσιο της Κίνησης ΠΡΟΤΑΣΗ για έναν άλλο τρόπο ζωής λειτουργεί από το 1993 το Κέντρο Δημιουργικής Απασχόλησης (ΚΔΑ) για παιδιά και εφήβους. Σκοπός του ΚΔΑ είναι η «παροχή ευκαιριών στα παιδιά και εφήβους, μέσω εναλλακτικών προτάσεων, να αξιοποιούν τον ελεύθερο χρόνο τους προς ουσιαστικό όφελος της ψυχαγωγίας τους, της προσωπικής τους ανάπτυξης, της δημιουργικής τους έκφρασης» (<http://www.krachaiia.gr>).

Επίσης, κατά το 2010 πραγματοποιήθηκαν 4 παρεμβάσεις για νέους άνω των 17 ετών, όπου συμμετείχαν 122 άτομα. Παράλληλα, στο πλαίσιο της προσέγγισης νέων και της συμμετοχής τους στην πρόληψη, τα Κέντρα Πρόληψης συνεργάζονται με τις τοπικές μονάδες Ενόπλων Δυνάμεων (βλ. Παρεμβάσεις σε το-

πικούς φορείς και ομάδες της κοινότητας).

Παρεμβάσεις σε τοπικούς φορείς και ομάδες της κοινότητας

Τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, επεκτείνουν τις δράσεις τους σε τοπικούς φορείς και ομάδες της τοπικής κοινότητας που «επηρεάζουν σημαντικά το κοινωνικό γίνεσθαι των τοπικών κοινωνιών (αιρετοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, εκπρόσωποι εργαζομένων, εκπρόσωποι της Εκκλησίας, σύλλογοι κτλ.), έχουν άμεση επαφή με παιδιά και νέους (π.χ. πρόσκοποι, αθλητικοί και πολιτιστικοί σύλλογοι) και μπορούν να αναλάβουν ενεργό ρόλο στην πρόληψη των εξαρτήσεων και να λειτουργήσουν ως πολλαπλασιαστές (π.χ. επαγγελματίες ψυχικής υγείας, [...] εθελοντές πολίτες)» (<http://www.pyxida.org.gr>). Βασικοί στόχοι προσέγγισης της κοινότητας είναι η ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, η συμμετοχή τους σε δραστηριότητες πρόληψης, καθώς και η συνεργασία των φορέων της τοπικής κοινότητας. Ακολουθεί μια σύντομη περιγραφή των παρεμβάσεων που υλοποιούνται στην κοινότητα, ενώ στον Πίνακα 3.5 παρουσιάζονται αναλυτικά στοιχεία για το 2010.

Πίνακας 3.5: Καθολικές παρεμβάσεις στην κοινότητα κατά το έτος 2010

Ομάδα-στόχος	Στοιχεία για το 2010	
	Αριθμός παρεμβάσεων	Αριθμός συμμετεχόντων
Εθελοντές	18	382
Σώματα Ασφαλείας	4	377
Ένοπλες Δυνάμεις	13	7.630
Επαγγελματίες υγείας	7	131
Επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με νέους /-ες	9	180

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011

Όσον αφορά τη δικτύωση με «φορείς και ανθρώπους-κλειδιά» των τοπικών κοινωνιών, τα Κέντρα Πρόληψης πραγματοποιούν ενημερωτικές συναντήσεις με μέλη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, τοπικούς φορείς και συλλόγους, προκειμένου να αναπτύξουν ένα πλαίσιο συνεργασίας και να διευκολύνουν το έργο τους στην τοπική κοινότητα.

Επίσης, η ενημέρωση, η ευαισθητοποίηση και η κινητοποίηση φορέων και ομάδων της κοινότητας στην πρόληψη επιδιώκονται μέσα από τη διοργάνωση ανοικτών συναντήσεων, ημερίδων και ομιλιών, καθώς και τη δημιουργία και τη διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων τόσο του ΟΚΑΝΑ όσο και των Κέντρων Πρόληψης και άλλων φορέων που δραστηριοποιούνται στην πρόληψη, αλλά και φορέων από το χώρο της αντιμετώπισης των ουσιοεξάρτησης.

Εθελοντές. Τα Κέντρα Πρόληψης οργανώνουν εκπαιδευτικά σεμινάρια για τη δημιουργία εθελοντικών ομάδων ή για τη συμμετοχή στην πρόληψη ήδη διαμορφωμένων δικτύων εθελοντών (π.χ. εθελοντές Ερυθρού Σταυρού), ενώ στη συνέχεια παρέχουν υποστηρικτικές συναντήσεις για την ενίσχυση και την υποστήριξη των δράσεων των εθελοντών στον τομέα της πρόληψης.

Με βάση το μοντέλο ανάπτυξης του εθελοντισμού σε τοπικό επίπεδο λειτουργεί η Κίνηση ΠΡΟΤΑΣΗ για έναν άλλο τρόπο ζωής, στην οποία συμμετέχει ένας σημαντικός αριθμός ενεργών πολιτών της Πάτρας (για μια σύντομη περιγραφή της Κίνησης ΠΡΟΤΑΣΗ βλ. ΕΚΤΕΠΙΝ 2009, ενώ για περισσότερες πληροφορίες επισκεφθείτε την ιστοσελίδα της, <http://www.kpachaia.gr>).

Ένοπλες Δυνάμεις. Στο πλαίσιο της προσέγγισης νέων, τα Κέντρα Πρόληψης, συνεργάζονται με τις τοπικές μονάδες Ενόπλων Δυνάμεων και πραγματοποιούν ενημερωτικές

συναντήσεις με στρατευμένους και μόνιμα στελέχη σχετικά με τις εξαρτησιογόνες ουσίες, τη διάσταση του προβλήματος και τις επιπτώσεις της χρήσης, καθώς και τους παράγοντες κινδύνου και τους προστατευτικούς παράγοντες σχετικά με τη χρήση ουσιών και την εξάρτηση. Κατά τη διάρκεια του 2010 πραγματοποιήθηκαν 9 παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 7.425 στρατευμένων και μόνιμων στελεχών. Παράλληλα, τα Κέντρα Πρόληψης υλοποιούν εκπαιδευτικά σεμινάρια για μόνιμα στελέχη και μέλη των υγειονομικών υπηρεσιών προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν σχετικά με την πρόληψη και τις ανάγκες των στρατευμένων και να διερευνήσουν τρόπους διαχείρισης περιστατικών χρήσης.

Σώματα Ασφαλείας. Τα Κέντρα Πρόληψης πραγματοποιούν ενημερωτικές συναντήσεις με στελέχη Σωμάτων Ασφαλείας (συμπεριλαμβανομένων και λιμενικών, συνοριοφυλάκων, ειδικών φρουρών, Δημοτικής Αστυνομίας), καθώς και των εκπαιδευομένων στις σχολές τους προκειμένου να ευαισθητοποιηθούν στη φιλοσοφία της πρόληψης και να διερευνήσουν τρόπους διαχείρισης περιστατικών χρήσης.

Επαγγελματίες υγείας. Τα Κέντρα Πρόληψης πραγματοποιούν ενημερωτικές συναντήσεις με επαγγελματίες υγείας με στόχο την ενημέρωσή τους για το έργο της πρόληψης, την ανάπτυξη συνεργασίας, καθώς και την ευαισθητοποίησή τους για την αντιμετώπιση περιστατικών χρήσης.

Επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με νέους. Τα Κέντρα Πρόληψης υλοποιούν παρεμβάσεις για επαγγελματίες που έρχονται σε επαφή με νέους /-ες (όπως για παράδειγμα ομαδάρχες κατασκηνώσεων, ιερείς, καθηγητές κτλ.). Στόχος αυτών των παρεμβάσεων είναι η ενημέρωση και η ευαισθητοποίηση στη φιλοσοφία και στις αρχές της πρόληψης. Επίσης, το Κέντρο Πρόληψης του Ιδρύματος

Ψυχοκοινωνικής Αγωγής και Στήριξης ΔΙΑΚΟΝΙΑ της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών πραγματοποιεί εκπαιδευτικά σεμινάρια για κατηχητές σχετικά με την ουσιοεξάρτηση.

Διαδίκτυο

Στο πλαίσιο της ενημέρωσης και της ευαισθητοποίησης της κοινότητας, τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, χρησιμοποιούν το διαδίκτυο προκειμένου να παρέχουν πληροφορίες τόσο για τις παρεμβάσεις που αναπτύσσουν όσο και για την πρόληψη, τις ουσίες κτλ. Οι διαδικτυακοί τόποι των φορέων μείωσης της ζήτησης παρουσιάζονται στα Παραρτήματα I, II, III και IV.

Επίσης, τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και άλλοι φορείς, αξιοποιούν το διαδίκτυο τόσο για την προώθηση των δράσεων που υλοποιούν, όσο και για την επικοινωνία σχετικά με θέματα που αφορούν την πρόληψη. Ενδεικτικά αναφέρονται ο ΔΙΑΥΛΟΣ (διμηνιαίο ηλεκτρονικό δελτίο 25 Κέντρων Πρόληψης και της Κίνησης ΠΡΟΤΑΣΗ για έναν άλλο τρόπο ζωής, βλ. επίσης και ΕΚΤΕΠΝ 2008), η ΠΥΞΙΔΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ (περιοδική ηλεκτρονική έκδοση του Κέντρου Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ) και το περιοδικό ηλεκτρονικό δελτίο του Κέντρου Πρόληψης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Ανατολικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΕΛΠΙΔΑ.

Κινητές μονάδες

Η Κινητή Μονάδα Ενημέρωσης ΠΗΓΑΣΟΣ (ΚΜΕ ΠΗΓΑΣΟΣ) του ΚΕΘΕΑ υλοποιεί βραχύχρονες παρεμβάσεις σε όλη την Ελλάδα στο πλαίσιο της ανταπόκρισης αιτημάτων από τοπικούς φορείς. Με το ειδικά διαμορφωμένο λεωφορείο οι αποστολές του ΠΗΓΑΣΟΥ απευθύνονται στις τοπικές κοινωνίες και πε-

ριλαμβάνουν συναντήσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, βιωματικά εργαστήρια, καθώς και πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις, ενώ συμμετέχει σε φεστιβάλ και σε καλλιτεχνικές και αθλητικά γεγονότα. Κατά τη διάρκεια του 2010 πραγματοποιήθηκαν οι εξής δράσεις:

■ σε σχολεία και πανεπιστημιακά ιδρύματα του Νομού Αττικής:

α) δίωρες ενημερωτικές συναντήσεις με 2.030 μαθητές, 112 εκπαιδευτικούς και 33 γονείς από 17 σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, β) δίωρες ενημερωτικές συναντήσεις με 866 μαθητές και 30 καθηγητές σε πέντε σχολές μαθητείας ΟΑΕΔ, γ) παρουσίαση αφισών στο πλαίσιο της παρέμβασης «Οι νέοι οραματίζονται την πρόληψη» σε δύο τμήματα της Σχολής Γραφιστικής του ΤΕΙ Αθηνών με συμμετοχή 19 σπουδαστών, δ) εβδομαδιαία παρέμβαση στο ΤΕΙ Αθηνών σε συνεργασία με την Κοινωνική Υπηρεσία του ΤΕΙ

■ παρεμβάσεις στις τοπικές κοινότητες:

α) σε τρεις δήμους (Αθηνών, Βόλου, Μεταμόρφωσης): στάθμευση του λεωφορείου σε κεντρικό σημείο κάθε πόλης ώστε να είναι εύκολη η πρόσβαση ενδιαφερομένων, β) δίωρες ενημερωτικές συναντήσεις με την τοπική κοινότητα 2 δήμων (Νέου Ηρακλείου Αττικής, Λέρου) με τη συμμετοχή 110 ατόμων, γ) ημερίδα στην Αθήνα για τις Ένοπλες Δυνάμεις με τη συμμετοχή 50 στρατευσίμων, δ) συναντήσεις με 31 εθελοντές στην πρόληψη

■ παρεμβάσεις για νέους σε χώρους διασκέδασης και σε χώρους αθλητισμού:

α) σε τρία φεστιβάλ νέων και β) σε αγώνες μπάσκετ στο ΟΑΚΑ

■ συναντήσεις συμβουλευτικής σε θέματα ουσιοεξάρτησης:

α) 17 συναντήσεις με χρήστες και 6 συναντήσεις με συγγενείς και φίλους χρηστών και β) συναντήσεις με 11 άτομα σε θέματα πρόληψης

3.3 ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Οι παρεμβάσεις επικεντρωμένης πρόληψης απευθύνονται σε συγκεκριμένες υποομάδες του νεανικού πληθυσμού για τις οποίες θεωρείται ότι συντρέχουν παράγοντες κινδύνου ως προς την εκδήλωση προβλημάτων που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών (π.χ. μαθητές με ψυχοκοινωνικά προβλήματα, μαθητές με προβλήματα χαμηλής σχολικής

επίδοσης, νέοι που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο, παιδιά των οποίων οι γονείς έχουν προβλήματα χρήσης ουσιών, μετανάστες, άνεργοι κ.ά.). Οι παρεμβάσεις υλοποιούνται σε επίπεδο ομάδας, χωρίς να λαμβάνονται υπόψη ατομικοί παράγοντες κινδύνου. Πρόκειται για εστιασμένες παρεμβάσεις σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με βασικές έννοιες στον τομέα της πρόληψης της ουσιοεξάρτησης βλ. *Εγχειρίδιο για την Πρόληψη της Ουσιοεξάρτησης: Κατευθυντήριες Γραμμές και Σχεδιασμός Παρεμβάσεων* (ΕΚΤΕΠΝ 2011).

Η ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΜΕΝΗ ΠΡΟΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν από το Ευρωπαϊκό Κέντρο (2011), οι επικεντρωμένες παρεμβάσεις πρόληψης παρουσιάζουν ανοδική πορεία, προσεγγίζοντας κυρίως μαθητές με ψυχοκοινωνικά προβλήματα και χαμηλή σχολική επίδοση, νεαρούς παραβάτες που έχουν έρθει σε επαφή με το ποινικό / σωφρονιστικό σύστημα, καθώς και κοινωνικά μειονεκτούσες οικογένειες. Ωστόσο δεν υπάρχουν αναλυτικά στοιχεία όσον αφορά το περιεχόμενο και την αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων αυτών, ενώ, παράλληλα, σύμφωνα με διαθέσιμα στοιχεία οι παρεμβάσεις αυτές εστιάζουν στην παροχή ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης και στη συμβουλευτική, παρόλο που υπάρχουν στοιχεία αποτελεσματικότητας που υποστηρίζουν την παροχή κινήτρων, την εκπαίδευση δεξιοτήτων και τη θέσπιση κανόνων και ορίων.

Παρά το γεγονός ότι η πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών στην Ελλάδα εξακολουθεί να εστιάζει σε παρεμβάσεις καθολικού χαρακτήρα, έχουν αναπτυχθεί αρκετές επικεντρωμένες παρεμβάσεις με στόχο την προσέγγιση ευπαθών ομάδων.

Η Μονάδα Πρόληψης ΙΚΑΡΟΣ (ΚΕΘΕΑ), η οποία δημιουργήθηκε το 2004, σχεδιάζει και υλοποιεί παρεμβάσεις επικεντρωμένης και ενδεδειγμένης πρόληψης. Στο πλαίσιο αυτό απευθύνεται σε άτομα, ομάδες και πληθυσμούς που διατρέχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να αναπτύξουν παραβατικής μορφής συ-

μπεριφορές και να καταφύγουν στη χρήση εξαρτητικών ουσιών.

3.3.1 ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΣΕ ΝΕΟΥΣ /-ΕΣ

Το *Εκπαιδύοντας τον Ίκαρο*, έκδοση του ΚΕΘΕΑ σε συνεργασία με το βρετανικό οργανισμό TACADE, είναι ένα εκπαιδευτικό υλικό για την παροχή συμβουλευτικής και στήριξης σε νέους με παρεκκλίνουσα συμπεριφορά η οποία σχετίζεται με την τοξικοεξάρτησή.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι επικεντρωμένες παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν κατά το έτος 2010 για νέους /-ες.

Επικεντρωμένες παρεμβάσεις σε νέους με πειραματική χρήση ουσιών ή ψυχοκοινωνικά προβλήματα ή προβλήματα χαμηλής σχολικής απόδοσης

Στο πλαίσιο της προσέγγισης ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, συνεργάζονται με σχολεία της περιοχής τους προκειμένου να υλοποιήσουν παρεμβάσεις για μαθητές που έχουν επαφή με τις ουσίες σε πειραματική βάση, μαθητές με παραβατική συμπεριφορά και μαθητές με διάφορα ψυχοκοινωνικά προβλήματα, ενώ υλοποιούν συναντήσεις και σεμινάρια για εκπαιδευτικούς προκειμένου να τους ευαισθητοποιήσουν και να τους υποστηρίξουν στη διαχείριση των παραπάνω περιστατικών.

Κατά τη διάρκεια του 2010 πραγματοποιήθηκαν 9 παρεμβάσεις για μαθητές με τη συμμετοχή 395 μαθητών από 10 σχολεία, ενώ πραγματοποιήθηκαν 3 παρεμβάσεις για εκπαιδευτικούς, όπου συμμετείχαν 34 άτομα από 3 σχολεία. Στις παραπάνω παρεμβάσεις συμπεριλαμβάνονται και οι παρεμβάσεις που πραγματοποιήθηκαν από τους τρεις Συμβουλευτικούς Σταθμούς που έχει ιδρύσει ο Τομέας Πρόληψης του ΚΕΘΕΑ, στο πλαίσιο της πολύχρονης συνεργασίας του με τις Σχολές Μαθητείας του ΟΑΕΔ, τις σχολές του Νέου Ηρακλείου, του Μοσχάτου και του Αιγάλεω.

Όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις του ΕΚΤΕΠΝ (βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2006, 2008, 2009 και 2010), το Υπουργείο Παιδείας έχει ιδρύσει 59 Συμβουλευτικούς Σταθμούς Νέων, οι οποίοι, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, βρίσκονται

στο στάδιο στελέχωσής τους.

Επικεντρωμένες παρεμβάσεις σε νέους από πολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες και μετανάστες

Όσον αφορά παρεμβάσεις σε πολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες, κατά τη διάρκεια του 2010 το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Νομού Ροδόπης ΟΡΦΕΑΣ συνέχισε τη δράση του στα μειονοτικά σχολεία του Νομού πραγματοποιώντας μια βιωματική ομάδα, στην οποία συμμετείχαν 21 παιδιά Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης από ένα σχολείο. Επίσης, το 2010 το Κέντρο Ενημέρωσης και Πρόληψης κατά των Ναρκωτικών Νομού Ξάνθης πραγματοποίησε ενημερωτικές συναντήσεις με 10 μαθητές αθιγγανικής καταγωγής από ένα σχολείο Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Ο Τομέας Πρόληψης του ΚΕΘΕΑ συνέχισε την υλοποίηση παρέμβασης σε παιδιά μεταναστών ηλικίας 11-15 ετών με στόχο την ενδυνάμωση των παιδιών αυτών κατά την κρίσιμη μετάβασή τους από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο και την πρόληψη σχολικής διαρροής. Κατά τη διάρκεια του 2010 συμμετείχαν 18 μαθητές. Στα παιδιά παρέχονται συναντήσεις εξατομικευμένης ενισχυτικής διδασκαλίας, συναντήσεις ατομικής συμβουλευτικής, υπηρεσίες έγκαιρης παρέμβασης και παραπομπής, δημιουργικές δραστηριότητες αξιοποίησης ελεύθερου χρόνου, εκπαιδευτικά σεμινάρια ανάπτυξης δεξιοτήτων, ενώ παράλληλα υπάρχει ενεργητική συνεργασία με τις οικογένειές τους.

Επίσης, στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγωγής Υγείας Ειδικών και Μετακινούμενων Πληθυσμών που υλοποιεί το Ελληνικό Κέντρο Διαπολιτισμικής Ψυχιατρικής και Περίθαλψης (<http://www.kii.gr>) στην ευρύτερη περιοχή Μεταξουργείου, Βοτανικού, Ακαδημίας Πλάτωνος και Κολωνού, το 2010 πραγ-

ματοποιήθηκαν δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης σε θέματα χρήσης ουσιών για Έλληνες Μουσουλμάνους και Ρομά.

Από το 1996 το Υπουργείο Παιδείας, επιχειρώντας την προσέγγιση νέων από πολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες και την πρόληψη από τον ενδεχόμενο εκπαιδευτικό αποκλεισμό τους, έχει προβεί στη δημιουργία διαπολιτισμικών σχολείων, τάξεων υποδοχής και φροντιστηριακών τμημάτων για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και τη γενικότερη προετοιμασία τους για την ένταξη στο ελληνικό σχολικό σύστημα (<http://www.ipode.gr>) (βλ. επίσης ΕΚΤΕΠΝ 2010).

Επικεντρωμένες παρεμβάσεις σε ιδρύματα, κέντρα φιλοξενίας, υπηρεσίες για ΑΜΕΑ κτλ.

Στο πλαίσιο της συμμετοχής σε παρεμβάσεις πρόληψης κοινωνικά ευαίσθητων ομάδων, τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και οι άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, συνεργάζονται με ιδρύματα, κέντρα φιλοξενίας, υπηρεσίες για Άτομα με Ειδικές Ανάγκες (ΑΜΕΑ), όσον αφορά την υλοποίηση δράσεων για τα μέλη των δομών αυτών, καθώς και εκπαιδευτικών σεμιναρίων για τους επαγγελματίες. Κατά τη διάρκεια του 2010, το Κέντρο Πρόληψης της Χρήσης Εξαρτησιογόνων Ουσιών Δήμου Νέας Ιωνίας ΙΡΙΔΑ συνέχισε τη συνεργασία του με τη Στέγη Ανηλίκων, όπου διαμένουν αγόρια ηλικίας 8-18 ετών λόγω οικογενειακών προβλημάτων. Στην παρέμβαση που πραγματοποίησε το Κέντρο Πρόληψης ΙΡΙΔΑ, η οποία περιλάμβανε εκπαίδευση δεξιοτήτων και δράσεις δημιουργικής απασχόλησης, συμμετείχαν 17 παιδιά.

Επικεντρωμένες παρεμβάσεις στο πλαίσιο του ποινικού / σωφρονιστικού συστήματος

Στο πλαίσιο της πρόληψης της εγκληματικό-

τητας έχουν ιδρυθεί από το 1995 Εταιρείες Προστασίας Ανηλίκων (ΕΠΑ), οι οποίες υπάγονται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ασχολούνται με την πρόληψη της εγκληματικότητας των ανηλίκων. Οι ΕΠΑ λειτουργούν στην έδρα κάθε πρωτοδικείου της χώρας. Επιπλέον, στο πλαίσιο του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχουν ιδρυθεί από το 1976 οι Υπηρεσίες Επιμελητών Ανηλίκων των δικαστηρίων ανηλίκων στην έδρα κάθε πρωτοδικείου, όπου υπάρχει και δικαστήριο ανηλίκων, και εποπτεύονται από το δικαστήριο ανηλίκων. Οι υπηρεσίες αυτές αποτελούν τον κυριότερο φορέα εξωιδρυματικής μεταχείρισης ανηλίκων που έχουν διαπράξει αξιόποινες πράξεις ή κινδυνεύουν να γίνουν δράστες ή θύματα αξιόποινων πράξεων (<http://www.ministryofjustice.gr>). Για συνοπτική περιγραφή των δομών αυτών βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2008.

Δράσεις πρόληψης και έγκαιρης παρέμβασης νέων με παραβατική συμπεριφορά προσφέρουν και φορείς από το χώρο των εξαρτήσεων. Από το 1998 λειτουργεί ο Συμβουλευτικός Σταθμός Ανήλικων Παραβατών στο Δικαστήριο Ανηλίκων Αθηνών του Θεραπευτικού Προγράμματος Ημερήσιας Φροντίδας Εφήβων ΚΕΘΕΑ ΣΤΡΟΦΗ.

Επίσης, το ΚΕΘΕΑ ΣΤΡΟΦΗ παρέχει από το 2004 συμβουλευτική σε εφήβους και νεαρούς ενήλικες χρήστες ναρκωτικών στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα.

Το 2010 η Μονάδα Πρόληψης ΙΚΑΡΟΣ πραγματοποίησε παρεμβάσεις σε μαθητές του Γυμνασίου των Φυλακών Ανηλίκων Αυλώνα, ενώ εκπαιδεύτηκαν δικαστικοί επιμελητές ανηλίκων στα Δικαστήρια Ανηλίκων Αθηνών και κοινωνικοί λειτουργοί της Μεσοσηίας (ΚΕΘΕΑ 2011).

3.3.2 ΕΠΙΚΕΝΤΡΩΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Στο πλαίσιο της έμφασης που δίνεται στη σημασία του ρόλου της οικογένειας στην πρόληψη, τα Κέντρα Πρόληψης, καθώς και άλλοι φορείς που δραστηριοποιούνται στον τομέα της πρόληψης, προσεγγίζουν και οικογένειες με ιδιαίτερα χαρακτηριστικά (μονογονεϊκές οικογένειες, οικογένειες από διαπολιτισμικά διαφοροποιημένες ομάδες, οικογένειες μεταναστών κτλ.). Κατά τη διάρκεια του 2010 πραγματοποιήθηκαν παρεμβάσεις με τη συμμετοχή 183 γονέων.

3.4 ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Οι παρεμβάσεις ενδεδειγμένης πρόληψης εστιάζουν στο άτομο και απευθύνονται μόνο σε άτομα τα οποία έχουν εκδηλώσει πρώιμα σημάδια χρήσης ουσιών (χωρίς να πληρούνται τα κριτήρια για την εξάρτηση διαγνωστικών εγχειριδίων, π.χ. DSM IV), ψυχολογικά προβλήματα ή προβλήματα

3.3.3 ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΧΩΡΟΥΣ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΗΣ

Όπως αναφέρεται και σε προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις του ΕΚΤΕΠΝ (βλ. ενδεικτικά ΕΚΤΕΠΝ 2008), στην Ελλάδα δεν έχουν αναπτυχθεί συστηματικές παρεμβάσεις πρόληψης σε χώρους ψυχαγωγίας, γίνονται μόνο κάποιες αποσπασματικές παρεμβάσεις και σε γενικές γραμμές οι δράσεις στον τομέα αυτόν περιορίζονται στη διανομή ενημερωτικών φυλλαδίων σχετικά με την πρόληψη, τις επιπτώσεις στην υγεία από τη χρήση ουσιών κτλ.

συμπεριφοράς που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών (π.χ. άτομα με διαταραχή ελλειμματικής προσοχής με ή χωρίς υπερκινητικότητα ADHD κ.ά.). Στόχος είναι η έγκαιρη διάγνωση και η παρέμβαση σε ατομικό επίπεδο. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με βασικές έννοιες στον τομέα της πρόληψης της ουσιοεξάρτησης βλ. *Εγχειρίδιο για την Πρόληψη της Ουσιοεξάρτησης: Κατευθυντήριες Γραμμές και Σχεδιασμός Παρεμβάσεων* (ΕΚΤΕΠΝ 2011).

Η ΕΝΔΕΔΕΙΓΜΕΝΗ ΠΡΟΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν από το Ευρωπαϊκό Κέντρο (2011), παρεμβάσεις ενδεδειγμένης πρόληψης εξακολουθούν να μην είναι πολύ διαδεδομένες στην Ευρώπη, παρά τα στοιχεία που τεκμηριώνουν την αποτελεσματικότητά τους.

Όσον αφορά την υλοποίηση ενδεδειγμένων παρεμβάσεων πρόληψης στο σχολικό πλαίσιο, τα Κέντρα Πρόληψης σε συνεργασία με σχολεία της περιοχής τους παρέχουν υπηρεσίες συμβουλευτικής σε μαθητές κατόπιν αιτήματός τους. Κατά τη διάρκεια του 2010 τα

Κέντρα Πρόληψης υποστήριξαν περίπου 152 μαθητές από 6 σχολεία.

Επίσης, το Υπουργείο Παιδείας, στο πλαίσιο της προαγωγής της ψυχικής υγείας στη σχολική κοινότητα, έχει ιδρύσει ανά τη χώρα τα

Κέντρα Διαφοροδιάγνωσης, Διάγνωσης και Υποστήριξης (ΚΕΔΔΥ), τα οποία απευθύνονται σε μαθητές με ψυχολογικές, συναισθηματικές και κοινωνικές ιδιαιτερότητες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Παράλληλα, οι δομές αυτές ευαισθητοποιούν και παρέχουν υποστήριξη σε εκπαιδευτικούς και γονείς.

Παρεμβάσεις ενδεδειγμένης πρόληψης πραγματοποιούν τα Κέντρα Πρόληψης, τα οποία ανταποκρίνονται σε αιτήματα χρηστών και των οικογενειών τους, καθώς και ατόμων με ποικίλα ψυχοκοινωνικά προβλήματα (π.χ. γονείς παιδιών που εμφανίζουν προβληματικές συμπεριφορές, γονείς και παιδιά / έφηβοι που ζητούν υποστήριξη σε θέματα επικοινωνίας και σχέσεων). Στο πλαίσιο αυτό παρέχουν συμβουλευτική και ψυχοκοινωνική υποστήριξη, καθώς και παραπομπή σε αντίστοιχη δομή, εφόσον αυτό κριθεί απαραίτητο. Κατά τη διάρκεια του 2010, τα Κέντρα Πρόληψης δέχτηκαν πάνω από 3.400 άτομα. Επιπλέον, ατομική συμβουλευτική σε ομάδες ατόμων υψηλού κινδύνου, καθώς και σε χρήστες και οικογένειες χρηστών, παρέχει και η Κινητή Μονάδα Ενημέρωσης ΠΗΓΑΣΟΣ (ΚΕΘΕΑ). Κατά τη διάρκεια του 2010 πραγματοποιήθη-

καν συναντήσεις με 17 χρήστες και με 6 συγγενείς και φίλους χρηστών, καθώς και με 11 άτομα σε θέματα πρόληψης.

Όσον αφορά την προσέγγιση και την έγκαιρη παρέμβαση εφήβων που κάνουν περιστασιακή χρήση ουσιών, οι αρμόδιες υπηρεσίες για εφήβους του ΟΚΑΝΑ, του ΚΕΘΕΑ και της Μονάδας Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ του ΨΝΑ υλοποιούν ανάλογες δράσεις με στόχο την παροχή ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και εκπαίδευσης στους ίδιους και στις οικογένειές τους.

Τηλεφωνικές γραμμές

Στην Ελλάδα λειτουργούν τρεις τηλεφωνικές γραμμές (Πίνακας 3.6), οι οποίες παρέχουν ενημέρωση για τις υπάρχουσες δομές μείωσης της ζήτησης που λειτουργούν στη χώρα, πληροφορίες σχετικά με τις εξαρτησιογόνες ουσίες, εξατομικευμένη συμβουλευτική υποστήριξη βραχείας διάρκειας, κινητοποίηση για αναζήτηση βοήθειας, άμεση βοήθεια και ψυχολογική υποστήριξη σε περιπτώσεις κρίσης που σχετίζονται με τη χρήση ουσιών (π.χ. αυτοκτονική συμπεριφορά, πρόληψη υποτροπής), καθώς και παραπομπή.

Πίνακας 3.6: Τηλεφωνικές Γραμμές*

Ανοιχτή Γραμμή (Μονάδα Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ του ΨΝΑ)	210 3617089
Τηλεφωνική Γραμμή Ψυχολογικής Υποστήριξης ΚΕΘΕΑ ΙΘΑΚΗ	1145
Ανοιχτή Τηλεφωνική Γραμμή SOS 1031 (ΟΚΑΝΑ)	1031

*Οι τηλεφωνικές γραμμές παρουσιάζονται με τη χρονολογία ίδρυσής τους.

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011

Κατά τη διάρκεια του 2010 η Ανοιχτή Γραμμή (Μονάδα Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ του ΨΝΑ) δέχθηκε 2.003 κλήσεις. Οι περισσότερες κλήσεις πραγματοποιήθηκαν από το συγγενικό

και φιλικό περιβάλλον των χρηστών (52%) και ακολουθούν οι κλήσεις από τους ίδιους τους χρήστες (10,4%), ενώ, σύμφωνα με στοιχεία της Ανοιχτής Γραμμής, το 2010 παρατηρήθη-

κε αύξηση κλήσεων από περιοχές με δύσκολη πρόσβαση σε υπηρεσίες αντιμετώπισης της ουσιοεξάρτησης. Επίσης, το 28% των κλήσεων αφορούσαν προβλήματα σχετικά με τα οינוπνευματώδη, 27,1% για προβλήματα με τη χρήση ηρωίνης, ενώ ακολουθούν οι κλήσεις για θέματα χρήσης κάνναβης (24,6%). Το 2010 η Ανοιχτή Γραμμή παρείχε ως επί το πλείστον υποστήριξη στις μισές σχεδόν κλήσεις που δέχθηκε (51,7%), ενώ παραπομπή σε κάποια δομή έγινε στο 18,5% των καλούντων και το 17,8% τηλεφώνησε για την παροχή ενημέρωσης και σχετικών πληροφοριών.

Το 2010 η Τηλεφωνική Γραμμή Ψυχολογικής Υποστήριξης ΚΕΘΕΑ ΙΘΑΚΗ δέχθηκε 2.606 τηλεφωνικές κλήσεις και 36 ηλεκτρονικά μηνύματα. Η Γραμμή απευθύνεται σε εξαρτημένους, καθώς και στο περιβάλλον τους, και παρέχει ενημέρωση και ψυχολογική υποστήριξη, ενώ γίνεται παραπομπή σε υπηρεσίες αντιμετώπισης των εξαρτήσεων (ΚΕΘΕΑ 2011).

Όσον αφορά την Ανοιχτή Τηλεφωνική Γραμμή SOS 1031 (ΟΚΑΝΑ), σύμφωνα με τα απολογιστικά στοιχεία της Γραμμής, το 2010 δέχθηκε συνολικά 2.210 κλήσεις. Αναλυτικά:

- Η πλειονότητα των κλήσεων (65,3%, 1.442 κλήσεις) αφορούσε άτομα που κάλεσαν για πρώτη φορά. Οι 734 (33,2%) αφορούσαν άτομα που είχαν τηλεφωνήσει και στο παρελθόν και το 1,5% (34 κλήσεις) ήταν κλήσεις μη σχετικές με θέματα χρήσης ουσιών και έγινε παραπομπή σε σχετικούς φορείς.
- Η πλειονότητα των κλήσεων (93,1%) αφορούσαν τη διερεύνηση σχετικά με τις θεραπευτικές δυνατότητες για προβλήματα χρήσης ουσιών, ενώ οι υπόλοιπες κλήσεις που δέχθηκε η Γραμμή αφορούσαν ιατρικά θέματα (2,4%), θέματα πρόληψης (1%), νομικά θέματα (0,6%), προβλήματα σχέσεων (0,4%) και άλλα θέματα (2,5%).
- Η Γραμμή παρείχε ως επί το πλείστον πλη-

ροφορίες (στο 97,1% των κλήσεων), ενώ σημαντική είναι τόσο η υποστήριξη που παρέχει (στο 67,3% των κλήσεων) όσο και η παραπομπή σε αντίστοιχες δομές (56,6%).

- Οι περισσότερες κλήσεις πραγματοποιήθηκαν από το συγγενικό και φιλικό περιβάλλον των χρηστών (63,3%) και ακολουθούν οι κλήσεις από τους ίδιους τους χρήστες (27,6%).
- Η πλειονότητα των κλήσεων (84,4%) αφορούσαν θέματα χρήσης από άνδρες. Όσον αφορά την ηλικία των χρηστών που κάλεσαν οι ίδιοι ή κάποιος άλλος επικοινωνήσε γι' αυτούς με τη Γραμμή, το μεγαλύτερο ποσοστό ήταν 26-35 ετών (39,5%), ενώ ακολουθούν οι κλήσεις για άτομα ηλικίας 20-25 ετών (16,7%), 36-50 ετών (12,2%) και των ανηλίκων (14,6%).
- Οι περισσότερες κλήσεις (43,4%) αφορούσαν προβλήματα σχετικά με τη χρήση ηρωίνης, ενώ ακολουθούν οι κλήσεις για θέματα χρήσης κάνναβης (20,6%).
- Όσον αφορά την περιοχή διαμονής των χρηστών που τηλεφώνησαν οι ίδιοι ή κάποιος άλλος επικοινωνήσε γι' αυτούς με τη Γραμμή, η Αθήνα παραμένει στην πρώτη θέση (68,1%) των κλήσεων, λίγες ήταν οι κλήσεις για χρήστες που μένουν στη Θεσσαλονίκη (3,3%), ενώ σημαντικό ήταν και το ποσοστό κλήσεων για χρήστες που μένουν στην υπόλοιπη Ελλάδα (23,8%).
- Σε σύγκριση με το 2009 παρατηρήθηκε μικρή μείωση στις κλήσεις (το 2009 η Γραμμή δέχθηκε 2.599 κλήσεις), η οποία αφορά κυρίως τις νέες κλήσεις, ενώ οι επαναληπτικές κλήσεις παρέμειναν στα ίδια περίπου επίπεδα, καλύπτοντας το 1/3 των συνολικών κλήσεων.

Επιπλέον, η Ανοιχτή Τηλεφωνική Γραμμή SOS 1031 αποτελεί μέλος του ευρωπαϊκού δικτύου FESAT (<http://www.fesat.org>), ενώ συμμετέχει στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα «Leonardo Da Vinci».

3.5 ΚΑΜΠΑΝΙΕΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΣΤΑ ΜΜΕ

Το 2010 το Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ συνέχισε την προβολή σε τηλεοπτικά κανάλια εθνικής εμβέλειας ενός τηλεοπτικού σποτ για την πρόληψη των ναρκωτικών και τριών για τη διακοπή του καπνίσματος.

Παράλληλα, τα Κέντρα Πρόληψης επιδιώκουν τη συνεργασία με τα τοπικά ΜΜΕ για την προβολή τηλεοπτικών και ραδιοφωνικών σποτ, για τη συμμετοχή των στελεχών σε ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, τη δημοσίευση άρθρων κτλ., ενώ αρκετά Κέντρα Πρόληψης διαθέτουν δική τους ραδιοφωνική εκπομπή στο πλαίσιο της έγκυρης ενημέρωσης της κοινότητας σχετικά με θέματα ουσιοεξάρτησης, της προσέγγισης της κοινότητας και της επαφής με το Κέντρο Πρόληψης και της προώθησης μηνυμάτων πρόληψης παράλληλα με την προβολή του Κέντρου Πρόληψης και των δραστηριοτήτων του.

3.6 ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

3.6.1 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΕΛΕΧΩΝ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Για την κατάρτιση και την εξειδικευμένη επιμόρφωση των στελεχών πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης ο ΟΚΑΝΑ εγκρίνει τη συμμετοχή στελεχών πρόληψης σε συνέδρια, ημερίδες, σεμινάρια, βιωματικά

εργαστήρια, επιστημονικά συμπόσια και συναντήσεις που σχετίζονται άμεσα με το αντικείμενο της πρόληψης και της προαγωγής της ψυχικής υγείας. Παράλληλα, το ΚΕΘΕΑ συνεχίζει τη διοργάνωση εκπαιδευτικών σεμιναρίων για την πρόληψη, καθώς και ευρύτερα για θέματα σχετικά με την αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών, όπου συμμετέχουν στελέχη πρόληψης, ενώ τα Κέντρα Πρόληψης που έχουν εκδώσει δικά τους εκπαιδευτικά υλικά πραγματοποιούν εκπαιδευτικά σεμινάρια πάνω στα υλικά αυτά.

Κατά τη διάρκεια του 2010 το ΚΕΘΕΑ πραγματοποίησε δύο εκπαιδευτικά σεμινάρια στον τομέα της πρόληψης με θέμα: «Η Προαγωγή της Πρόληψης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση – Εκπαιδευτικά Υλικά: Δεξιότητες για Παιδιά του Δημοτικού και Ο Κήπος με τις 11 Γάτες» (διάρκειας 35 ωρών) και «Εκπαιδευτικό σεμινάριο βασισμένο στο υλικό Ο Κήπος με τις 11 Γάτες» (διάρκειας 8 ωρών). Στα σεμινάρια συμμετείχαν 36 στελέχη Κέντρων Πρόληψης. Επιπλέον, στελέχη πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά σεμινάρια, τα οποία διοργανώνει το ΚΕΘΕΑ σε θέματα σχετικά με την αντιμετώπιση της ουσιοεξάρτησης. Συγκεκριμένα, το 2010 στελέχη πρόληψης συμμετείχαν στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Διοίκηση και κοινωνικός σχεδιασμός στον τομέα της αντιμετώπισης της τοξικοεξάρτησης» (διάρκειας 220 ωρών), καθώς και στα βραχύχρονα σεμινάρια «Θεωρία και βιωματική εκπαίδευση στη δυναμική των ομάδων», «Θερινό εργαστήρι στη δυναμική της ομάδας», «Βραχύχρονη θεραπεία με έμφαση στη λύση για την αντιμετώπιση των εξαρτήσεων (solution-focused brief therapy)» και «Δημιουργικότητα και κριτικός στοχασμός μέσα από την τέχνη».

Το 2010 το Κέντρο Πρόληψης της Εξάρτησης από Ναρκωτικά και Προαγωγής της Υγείας

Βορειοδυτικού Τομέα Νομού Θεσσαλονίκης ΠΥΞΙΔΑ οργάνωσε ένα σεμινάριο για στελέχη Κέντρων Πρόληψης για την εκπαίδευσή τους στο εκπαιδευτικό υλικό / πρόγραμμα *Ξέρω τι ζητάω* (ελληνική εκδοχή του εκπαιδευτικού υλικού / προγράμματος *Unplugged*, που δημιουργήθηκε και αξιολογήθηκε στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού προγράμματος European Drug Addiction Prevention trial EU-Dap²).

Επίσης, το 2010 13 Κέντρα Πρόληψης συνεργάστηκαν με το Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου (ΑΚΜΑ) για τις εκπαιδευτικές ανάγκες των στελεχών τους, ενώ ιδιαίτερο ενδιαφέρον υπήρχε για την εκπαίδευση στην παροχή συμβουλευτικής παρακίνησης για τη διακοπή καπνίσματος, αφού αρκετά ήταν τα στελέχη που συμμετείχαν σε αντίστοιχα σεμινάρια.

Ωστόσο, με βάση και τα στοιχεία του 2010, σημαντικές εξακολουθούν να είναι οι ανάγκες των στελεχών πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης σε θέματα εκπαίδευσης και υποστήριξής τους, τόσο όσον αφορά την παροχή βασικής εκπαίδευσης νέων στελεχών για θέματα πρόληψης όσο και τη συνεχιζόμενη εκπαίδευση και υποστήριξη των στελεχών στην εφαρμογή εκπαιδευτικών υλικών και ευρύτερα στο έργο τους (βλ. επίσης ΕΚΤΕΠΝ 2010).

² <http://www.pyxida.org.gr> και <http://www.eudap.net>

3.6.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Η αξιολόγηση των παρεμβάσεων πρόληψης στην Ελλάδα εξακολουθεί να χρειάζεται ενίσχυση. Με βάση τα στοιχεία του 2010, στην πλειονότητα των παρεμβάσεων η αξιολόγηση βασίζεται σε ερωτηματολόγια για τους συμμετέχοντες, καθώς και σε παρατηρήσεις των στελεχών πρόληψης, στοιχεία, ωστόσο, που αφορούν κυρίως την έκταση και την αποδοχή της παρέμβασης και όχι την επίτευξη των στόχων της.

3.6.3 ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Όπως έχει αναφερθεί σε προηγούμενες Ετήσιες Εκθέσεις του ΕΚΤΕΠΝ (βλ. ΕΚΤΕΠΝ 2008), ενιαίες προδιαγραφές για την ανάπτυξη παρεμβάσεων πρόληψης σε εθνικό επίπεδο δεν υπάρχουν. Ωστόσο υπάρχει ένα πλαίσιο λειτουργίας των Κέντρων Πρόληψης (Πίνακας 3.7), ενώ, όσον αφορά τις παρεμβάσεις που υλοποιούν, υπάρχουν κάποιοι βασικοί άξονες σύμφωνα με τους οποίους τα Κέντρα Πρόληψης καταρτίζουν τους τριετείς τους προγραμματισμούς, οι οποίοι στη συνέχεια εγκρίνονται τόσο από τα Διοικητικά τους Συμβούλια όσο και από το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΚΑΝΑ (Πίνακας 3.8).

Πίνακας 3.7: Προδιαγραφές και κριτήρια λειτουργίας των Κέντρων Πρόληψης

Προδιαγραφές	Κριτήρια
Στελέχωση Κέντρων Πρόληψης	<ul style="list-style-type: none">• Διαμόρφωση προδιαγραφών στελέχωσης Κέντρων Πρόληψης από τον ΟΚΑΝΑ• Αποδοχή και εφαρμογή τους από τα Διοικητικά Συμβούλια των Κέντρων Πρόληψης• Όλα τα υποψήφια στελέχη Κέντρων Πρόληψης περνούν από μια Επιτροπή Προσλήψεων, στην οποία συμμετέχει και ο ΟΚΑΝΑ

Προδιαγραφές	Κριτήρια
Σχεδιασμός	<ul style="list-style-type: none"> Κατάρτιση τριετούς επιστημονικού προγράμματος σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ. Τα τριετή επιστημονικά προγράμματα των Κέντρων Πρόληψης εγκρίνονται από την αρμόδια Επιτροπή Αξιολόγησης, καθώς και από το Διοικητικό Συμβούλιο του ΟΚΑΝΑ (βλ. επίσης Πίνακα 3.8)
Αξιολόγηση και παρακολούθηση	<ul style="list-style-type: none"> Αξιολόγηση τριετών επιστημονικών προγραμμάτων από το Τμήμα Εφαρμογών Πρόληψης ΟΚΑΝΑ Κατάρτιση εξαμηνιαίων επιστημονικών απολογισμών δράσεων των Κέντρων Πρόληψης και αποστολή τους στο Τμήμα Εφαρμογών Πρόληψης ΟΚΑΝΑ Τακτικές συναντήσεις στελεχών του ΟΚΑΝΑ με επιστημονικές ομάδες και διοικητικά συμβούλια των Κέντρων Πρόληψης

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011 (Στοιχεία: ΟΚΑΝΑ)

Πίνακας 3.8: Βασικοί άξονες για το σχεδιασμό παρεμβάσεων πρόληψης με βάση το τριετές επιστημονικό πρόγραμμα που καταρτίζουν τα Κέντρα Πρόληψης

Βασικοί άξονες	Περιγραφή
Αρχική κατάσταση	<ul style="list-style-type: none"> Περιγραφή των κοινωνικο-δημογραφικών στοιχείων της περιοχής Περιγραφή συναφών δράσεων και φορέων στον τομέα της πρόληψης στην περιοχή
Θεωρητικό υπόβαθρο	<ul style="list-style-type: none"> Περιγραφή βασικής φιλοσοφίας των παρεμβάσεων που αναπτύσσονται
Αναλυτικός σχεδιασμός παρεμβάσεων	<ul style="list-style-type: none"> Για κάθε παρέμβαση που σχεδιάζεται γίνεται περιγραφή: <ul style="list-style-type: none"> - της ομάδας-στόχος και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της - του γενικού στόχου - των ειδικών στόχων - του σκεπτικού και του τρόπου οργάνωσής της - του τύπου αξιολόγησης, των εργαλείων και των δεικτών που θα χρησιμοποιηθούν
Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης παρεμβάσεων	Περιγραφή των οργανωτικών διαδικασιών για την υλοποίηση της παρέμβασης, καθώς και καθορισμός της διάρκειάς της και της απασχόλησης του προσωπικού

ΠΗΓΗ: ΕΚΤΕΠΝ 2011 (Στοιχεία: ΟΚΑΝΑ)

3.6.4 ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Η υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και με τη συνεργασία άλλων ευρωπαϊκών χωρών συμβάλλει αδιαμφισβήτητα στην αποτελεσματικότητα και στην ανάπτυξη προσεγγίσεων και μεθοδολογιών, καθώς και στη βελτίωση των παρεμβάσεων που υλοποιούνται.

Το Μάρτιο του 2010 ξεκίνησε το ευρωπαϊκό πρόγραμμα «TAKE CARE: Strategies towards Responsible Alcohol Consumption for Adolescents in Europe», στο οποίο συμμετέχουν φορείς από 10 κράτη μέλη με συντονιστή τη Γερμανία. Από την Ελλάδα συμμετέχει ως εταίρος ο ΟΚΑΝΑ, ενώ για την υλοποίησή του συνεργάζεται με το Κέντρο Πρόληψης Ναρκωτικών Νομού Δωδεκανήσου ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ. Το πρόγραμμα έχει διάρκεια 33 μήνες και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο του Προγράμματος για την Υγεία 2008-2013.

Επιπλέον, ο ΟΚΑΝΑ συμμετέχει στο ευρωπαϊκό δίκτυο «Euridice: Ideas and Proposals for Intervention on Drug Addiction in the Workplace» με αντικείμενο την πρόληψη σε εργασιακού χώρους. Το 2010 υποβλήθηκε

πρόταση προς χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή προγράμματος από το συγκεκριμένο δίκτυο, ενώ πραγματοποιήθηκε συνάντηση των μελών του δικτύου, στο πλαίσιο σχετικού συνεδρίου που διοργανώθηκε στην Ιταλία.

Στο πλαίσιο της διαμόρφωσης μιας εικόνας για την έκταση της χρήσης στο μαθητικό πληθυσμό σε τοπικό επίπεδο, το 2010 πέντε Κέντρα Πρόληψης υλοποίησαν στην περιοχή τους σε συνεργασία με το ΕΠΙΨΥ την «Ερευνα για τις συμπεριφορές που συνδέονται με την υγεία των εφήβων μαθητών» που διεξάγεται από το διεθνές πρόγραμμα HBSC (Health Behaviour in School-aged Children) υπό την αιγίδα του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ). Στοιχεία τέτοιων ερευνών συμβάλλουν στον καθορισμό προτεραιοτήτων στον τομέα της πρόληψης και της προαγωγής της υγείας.

Επίσης, αρκετά Κέντρα Πρόληψης δραστηριοποιούνται σε ερευνητικό επίπεδο υλοποιώντας ερευνητικά προγράμματα στην περιοχή τους και συμμετέχοντας σε αντίστοιχα ευρωπαϊκά προγράμματα (για περισσότερες πληροφορίες βλ. την έκδοση του ΕΚΤΕΠΙΝ, Τα 71 Κέντρα Πρόληψης ΟΚΑΝΑ / Τοπικής Αυτοδιοίκησης 2010, ΕΚΤΕΠΙΝ 2011).

3.7 ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ – ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΕΙΑ

Η πρόληψη των ουσιοεξαρτήσεων στην Ελλάδα υλοποιείται κυρίως από το πανελλαδικό δίκτυο των 71 Κέντρων Πρόληψης που λειτουργούν, στο πλαίσιο της συνεργασίας του ΟΚΑΝΑ με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και τοπικούς φορείς, από το Υπουργείο Παιδείας, Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων στο πλαίσιο της υλοποίησης Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας, καθώς και από άλλους κυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς φορείς από το χώρο των εξαρτήσεων, της υγείας κτλ.

Το 2010 σημαντικές ήταν οι εξελίξεις στον τομέα της πρόληψης της ουσιοεξάρτησης σε επίπεδο εθνικής πολιτικής και συντονισμού με την ψήφιση και δημοσίευση άρθρου σχετικά με το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας των Κέντρων Πρόληψης, την υπουργική απόφαση του Υπουργείου Παιδείας, όπου καθορίζεται το πλαίσιο συνεργασίας με τα Κέντρα Πρόληψης, και το Μνημόνιο Συναντίληψης και Συνεργασίας μεταξύ Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Στο πλαίσιο της ανταπόκρισης στις ανάγκες των νέων που ζουν στο κέντρο της Αθήνας και αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικού αποκλεισμού, παραβατικότητας και χρήσης ουσιών, το ΚΕΘΕΑ δημιούργησε το Κέντρο Κοινωνικής Παρέμβασης στα Εξάρχεια.

Σε επίπεδο παρεμβάσεων πρόληψης, η δράση στη σχολική κοινότητα

παραμένει πάγια προτεραιότητα τόσο σε επίπεδο χάραξης πολιτικής όσο και σε επίπεδο παρεμβάσεων πρόληψης που υλοποιούνται. Ωστόσο πρέπει να επισημανθεί τόσο η περιορισμένη κάλυψη, καθώς ένα ελάχιστο ποσοστό σχολείων, εκπαιδευτικών και μαθητών από το συνολικό σχολικό πληθυσμό της χώρας συμμετέχει σε ετήσια βάση σε παρεμβάσεις πρόληψης, όσο και η αξιοσημείωτη μείωση των Προγραμμάτων Αγωγής Υγείας τα δύο τελευταία σχολικά έτη (2009-2010 και 2010-2011), λόγω του ότι κατά τη διάρκεια αυτού του σχολικού έτους δεν υλοποιήθηκαν Προγράμματα με χρηματοδότηση από ευρωπαϊκούς πόρους, όπως υλοποιούνταν όλα τα προηγούμενα χρόνια. Όσον αφορά το πλαίσιο υλοποίησης παρεμβάσεων πρόληψης στη σχολική κοινότητα, η πρόσφατη υπουργική απόφαση αναμένεται να διευκολύνει το συντονισμό σε επίπεδο παρεμβάσεων πρόληψης στα σχολεία, στο βαθμό που οι σχετικές δυσκολίες επισημαίνονταν από τα Κέντρα Πρόληψης τα τελευταία χρόνια.

Όσον αφορά τη διασφάλιση της ποιότητας των παρεμβάσεων πρόληψης επισημαίνεται η σπουδαιότητα και η αναγκαιότητα ανάπτυξης μεθόδων και εργαλείων αξιολόγησης των παρεμβάσεων που υλοποιούν (βλ. επίσης ΕΚΤΕΠΝ 2008), καθώς και οι ανάγκες των στελεχών πρόληψης των Κέντρων Πρόληψης σε θέματα εκπαίδευσης.

Ιουλία Μπάφη, Ελευθερία Καναβού

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΛΗΨΗ ΤΗΣ ΟΥΣΙΟΕΞΑΡΤΗΣΗΣ – ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΓΡΑΜΜΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ

Στο πλαίσιο της διασφάλισης της ποιότητας των παρεμβάσεων και της προώθησης επιστημονικά τεκμηριωμένων πρακτικών, το 2011 εκδόθηκε το *Εγχειρίδιο για την Πρόληψη της Ουσιοεξάρτησης – Κατευθυντήριες Γραμμές και Σχεδιασμός Παρεμβάσεων*. Το Εγχειρίδιο δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του ΕΚΤΕΠΝ σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ, ενώ σημαντική ήταν η συμβολή της Ομάδας Εργασίας για την Πρόληψη που έχει συστήσει το ΕΚΤΕΠΝ, στην οποία συμμετέχουν στελέχη του Τμήματος Εφαρμογών Πρόληψης του ΟΚΑΝΑ, της Επιστημονικής Επιτροπής του Σωματείου Εργαζομένων στα Κέντρα Πρόληψης, φορέων που δραστηριοποιούνται στην πρόληψη (ΚΕΘΕΑ, Μονάδα Απεξάρτησης 18 ΑΝΩ), καθώς και στελέχη Κέντρων Πρόληψης.

Το Εγχειρίδιο αποτελεί ένα εργαλείο στον τομέα της πρόληψης της ουσιοεξάρτησης. Περιλαμβάνει βασικές έννοιες και ορισμούς και συγκεντρώνει τεκμηριωμένο υλικό, όπως αυτό έχει προκύψει από σχετικές επιστημονικές μελέτες. Επίσης παρέχει υποστήριξη για το σχεδιασμό παρεμβάσεων πρόληψης προτείνοντας και αναλύοντας βασικούς άξονες για το σχεδιασμό και την αξιολόγηση παρεμβάσεων πρόληψης. Επιπλέον, προκειμένου να διευκρινιστούν θεωρητικά ζητήματα και να παρουσιαστεί η πρακτική τους όψη, δίνονται και παραδείγματα παρεμβάσεων.

Το Εγχειρίδιο βασίζεται στο υλικό του Ευρωπαϊκού Κέντρου Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας (EMCDDA)¹, *Prevention and Evaluation Resources Kit (PERK)*², ενώ οι βασικές αρχές που προτείνει βασίζονται στο *Preventing Drug Use among Children and Adolescents: A Research-Based Guide for Parents, Educators and Community Leaders* (2η έκδοση, «Red Book»)³ του National Institute On Drug Abuse (NIDA)⁴, ενώ έχει αξιοποιηθεί το Best Practice Portal¹ και το σύστημα πληροφόρησης EDDRA¹ του Ευρωπαϊκού Κέντρου.

Ιδιαίτερης σημασίας είναι το γεγονός ότι το παρόν Εγχειρίδιο αποτελεί μια προσπάθεια να διατυπωθούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα βασικές αρχές και κατευθυντήριες γραμμές στον τομέα της πρόληψης της ουσιοεξάρτησης.

Το Εγχειρίδιο βασίζεται σε δύο βασικές αρχές:

- **Ο σχεδιασμός μιας παρέμβασης προϋποθέτει και βασίζεται σε ένα μοντέλο λογικών υποθέσεων και σταδίων (logic model).** Ένα μοντέλο λογικών υποθέσεων και σταδίων περιγράφει τα κύρια στάδια μιας παρέμβασης και τα αναμενόμενα επιτεύγματά της, ενώ επιπλέον μεταφέρει τη λογική σχέση μεταξύ των κύριων φάσεων της υλοποίησής της και των αποτελεσμάτων της. Στο πλαίσιο αυτό, το Εγχειρίδιο παρέχει καθοδήγηση για το σχεδιασμό παρεμβάσεων, των οποίων τα κύρια στάδια βασίζονται σε μια λογική σύνδεση.
- **Ο σχεδιασμός και η αξιολόγηση μιας παρέμβασης είναι αλληλένδετες φάσεις και δεν θα πρέπει να διαχωρίζονται.** Ερωτήματα για το πώς αξιολογείται μια παρέμβαση είναι στην πραγματικότητα παρόμοια με τα ερωτήματα για το πώς σχεδιάζεται μια καλή παρέμβαση, ενώ μια καλά σχεδιασμένη παρέμβαση καλείται από την αρχή να λάβει υπόψη τα μέσα με τα οποία μπορεί να αξιολογηθεί.

¹ <http://www.emcdda.europa.eu>

² European Monitoring Centre for Drugs & Drug Addiction (EMCDDA) (2010). *EMCDDA Manuals No 4: Prevention and Evaluation Resources Kit (PERK)*. Luxembourg: Publications Office of the EU. [<http://www.emcdda.europa.eu/publications/perk>]

³ National Institute on Drug Abuse (NIDA) (2003). *Preventing Drug Use among Children and Adolescents: A Research-Based Guide for Parents, Educators and Community Leaders* (2nd Ed.). Bethesda, MD: National Institute on Health.

⁴ <http://www.nida.nih.gov>

